

FREDNINGSVÆRDI ER

ÅLHOLM

GULDBORGSUND KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	22.11.2010
Besigtiget af:	Simon Harboe
Journalnummer:	2010.7.82.07/376-0001
Kommune:	Guldborgsund Kommune
Adresse:	Ålholm Parkvej 4, 4880 Nysted
Betegnelse:	Ålholm
Fredningsår:	1918
Omfang:	<i>"Hovedbygningen (nordøstre tårn og vestmur 1300-tallet; østfløj 1581; hele anlægget ombygget 1889 af Hans J. Holm) og pavillonen Bjørnehuset"</i>

— BYGNINGSBESKRIVELSE

Ålholm ligger på en lav holm vest for Nysted, omgivet af vand, voldgrav, alléer og solitære træer. Ankomsten finder sted ad en landtange fra vest, eller ad en vejdæmning fra nord-øst, som fører direkte til Slotsgade i Nysted.

Ålholm er et rektangulært, hesteskoformet anlæg, som består af en nordfløj med afsluttende tårne i øst og vest, samt to sydvendte sidefløjkomplekser, som begge omslutter en lukket gård. Det østre sidefløjskompleks består blandt andet af østfløjen, en tårnbygning samt fløjen som rummer paradetrappen, mens det vestre sidefløjskompleks blandt andet rummer den middelalderlige Margrethefløj, samt en tårnbygning. Mellem de to fløjkomplekser ligger den åbne gårdsplads, hvorfra der er frit udsyn over Nysted Nor.

Herregården er grundmuret og står overvejende i blank mur af røde og gule sten. Vinduerne har varierende former og alder. Fløjene er i to etager med kælder og sadeltage med spidsgavle, mens tårnene har varierende tagformer. Tagmaterialet er skifer og tegl.

Indvendigt bærer store dele af herregården præg af om- og tilbygninger foretaget sidst i 1800-tallet og i begyndelsen af 1900-tallet. Undtaget herfra er dele af nordfløjens kælder, som har bevaret en udpræget middelalderlig fremtræden, samt østfløjen, som har bevaret et barokt rumforløb fra 1700-tallet. Tagetagen er delvist indrettet til beboelse.

Bjørnehuset er et en etages, kvadratisk lysthus med stråtag og tagrytter. Bygningen står på en sort sokkel, er grundmuret, pudset og kalket gul. Loggiaen mod øst bæres af otte hvidmalede søjler. Det indre består af et åbent rum.

— BYGNINGSHISTORIE

Intet angivet.

— KILDER

Danske Slotte og Herregårde, Bind II, red., Arthur G. Hasse, Alfred G. Hassings Forlag, 1943.

Flemming Jerk, Herregårde i Danmark, Gyldendal 1980.

Niels Peter Stilling, Danske Herregårde, Nyt Nordisk Forlag 1999.

Herregården, bind 2, anlæg, interiør, have, (red.) John Erichsen & Mikkel Venborg Pedersen, Nationalmuseet 2005.

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Ålholms miljømæssige værdi er enestående. Ankomsten sker ad monumentale alléer, og herregården ligger højt hævet på en borgholm, uden forsvarsvolde eller banker. Fra herregården er der frit udsyn mod alle verdenshjørner. Særlig imponerende er udsigten mod syd, over Nysted Nor.

Bjørnehuset ligger som en eremitage, midt i det parklignende landskab vest for Ålholm.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Ålholms kulturhistoriske værdier knytter sig til den bevarede middelalderborgstruktur, østfløjens barokke rumforløb, samt de historicistiske ombygninger foretaget sidst i 1800-tallet og i begyndelsen af 1900-tallet.

Hvad angår de middelalderlige, kulturhistoriske værdier som knytter sig til Ålholm, kan disse ses i den strategisk velvalgte, isolerede placering på en lav holm omgivet af vand, med frit udsyn over Nysted og Nysted Nor. Placeringen giver mulighed for at kontrollere og beskytte adgangen til Nysted, samt mulighed for opankring i vigen bag borgholmen. Dertil kommer, at Ålholm er orienteret mod syd, klar til kamp mod Østersøens hansestæder.

Dertil kommer, at nordfløjens tårne ikke springer frem foran muren, således at der altid vil være frit skud fra den ene side. Ålholm har endvidere overordentlig mange spor af om- og tilbygninger, som kan ses i de ældre dele af det ydre murværk, det gælder især på nordfløjen, på det nordvestlige tårn, samt på Margrethefløjen.

I det indre rummer Nordfløjen en velbevaret kælder i munkesten samt inskriptioner, som vidner om Frederik II og dronning Sophias besøg i 1585. Disse inskriptioner kan ses på væggen i nordfløjens 'riddersal'.

Østfløjen, som blev istandsat i 1700-tallet, har i det ydre og i beletagen bevaret et udpræget barokt formsprog, med en regelmæssig vinduessætning, sale en suite og dobbelte fløjdøre en filade, brystpaneler, dørstykker samt barokke gerichter.

De senere om- og tilbygninger foretaget af arkitekterne Hans J. Holm og G. Tvede omkring forrige århundredeskifte, vidner om godsejerstandens økonomiske mulighed for, og ønske om, at manifestere deres sociale, økonomiske og politiske samfundsposition gennem ny arkitektur. Den nye arkitektur skulle være historisk orienteret, motivmættet og stemningsskabende, og direkte henviser til standens magtfulde stilling i ældre tider. På Ålholm er varierende eksteriører og interiører komponeret af forskellige historiske motiver, og realiseret med en udsøgt håndværksmæssig kunnen. Herunder:

Ålholms motivmættede sydside med rundbuede og spidsbuede vinduer, kobberdækkede kviste, murankre i smedejern, udkragende murværk, balkoner og karnap samt asymmetriske tårne med tage efter tysk og fransk forbillede.

De to lukkede sidegårde, hvor den østre med sin hvidkalkede, konvekst svungne væg og kvaderdelte lisener forekommer inspireret af centraleuropæisk barok, mens den vestre har et udpræget romantisk udtryk med brøstensbelægning og ønskebrønd samt en mindre stald i kraftigt, sortopstolpet bindingsværk med udskårne knægte og mønstermurede tavler. Det østre fløjkompleks' barokinspirerede dobbeltløbs-paradetrappe i egetræ, hvis udskårne træarbejder og indbyggede orgel er exceptionelle. Nordfløjens repræsentative sale med deres varierende interiører domineret af parketgulve, brystpaneler, monumentale døre med udsøgte træskærerarbejder, imiteret gyldenlæder eller damaskvævede tekstiler på væggene, samt overdådigt udsmykkede stuklofter. Vinduesmosaikkerne og de individuelt bemalede lofter i det vestre fløjkompleks.

Af andre kulturhistoriske elementer fra tiden omkring forrige århundredeskifte skal nævnes det batteridrevne jævnstrømsanlæg til godsets eget forbrug som findes i nordfløjen samt det velbevarede, romerske bad under paradetrappen.

Bjørnehuset er et tidstypisk eksempel på et klassicistisk lysthus.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

I det ydre og i det indre er Ålholm domineret af tre forskellige, arkitektoniske udtryk. Et middelalderligt, et barokt og et historicistisk.

Det middelalderlige udtryk kommer særligt til syne i nordfløjens nordside, samt i siden som vender mod vest. Her fremstår Ålholm som et monumentalt, uindtageligt og tungt borgmassiv i røde og gule teglsten, præget af tilbagetrukne, rundbuede vinduer, to kraftige borgtårne og skydeskår. Detaljeringen består af enkelte murankre samt en mængde spor efter om- og tilbygninger, som giver nord- og vestsiden en helt særlig, rustik patina.

I det indre kan middelalderarkitekturen ses i nordfløjens kælders hvidkalkede, hvælvede rum og metertykke mure.

Fælles for den bevarede middelalderarkitektur er anvendelsen af enkle materialer, samt gennemgående rå overflader med stor dybde og stoflighed.

Østfløjen blev gennemgribende fornyet i 1770'erne, og er domineret af en regelmæssig vinduessætning med brede, torammede, opsprossede vinduer. Regelmæssigheden går igen i det indre, hvor lysindfaldet fra vinduerne er markant, og hvor det stringente rumforløb med sale en suite og dobbelte fløjdøre en filade er bevaret.

Mod syd åbner Ålholm sig mod vandet, og herfra fremtræder herregården mere som et historicistisk slot, end som en borg fra middelalderen.

Sydsiden, og de to sidefløjkompleksers lukkede gårde, viser således historicismens anvendelse af historiske, arkitektoniske motiver i form af rund- og spidsbuede vinduer, balkoner, karnapper, kobbærtækkede kviste, tårne formet efter fransk og tysk forbillede, udkræget murværk, aftrappede gavle, tage med både tegl og skifer, bindingsværk med udskårne knægte samt brostensbelægning. Resultatet er et åbent, detaljeret og levende udtryk, som leger med en mængde historiske referencer.

I det indre er de særdeles motivmættede og detaljerige, historicistiske interiører præget af en gennemgående intens og farvemættet stoflighed, som skyldes den udsøgte anvendelse og bearbejdning af sten, træ, tekstiler og teglsten.

Udtrykket og oplevelsen af rummene og salene varierer, men fælles for det østre fløjkompleks' paradetrappe i egetræ med indbygget orgel, nordfløjens repræsentative sale samt de individuelt bemalede

lofter i det vestre fløjkompleks er, at der er anvendt en bred vifte af historiske referencer, samt kraftige arkitektoniske virkemidler i form monumentale døre, konsoller og loftsbjælker.

Lysthuset Bjørnehuset er kendetegnet ved anvendelsen af enkle materialer i form af træ, teglsten og strå samt en høj detaljeringsgrad. Detaljerne findes i de spidsbuede, opsprossede vinduer, det vandret afskårne stråtag med tagrytter, fyldingsdøren, samt loggiaens gesims og de otte hvidmalede søjler. Loggiaen er bygningens arkitektoniske raison d'être, idet den åbner husets sluttede, kvadratiske form op, og dermed etablerer den for lysthuset afgørende, tætte kontakt til naturen.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

I Ålholms ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til bygningens sammensatte formsprog og anvendelsen af stilhistoriske virkemidler fra forskellige perioder, herunder nordfløjen og de to borgtårnes middelalderlige fremtræden, østfløjens regelmæssige, barokke vinduessætning samt sydsidens motivmættede, historicistiske fremtræden. Hertil kommer den generelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til nordfløjen og de dertilhørende to tårnes middelalderarkitektur, samt til 'riddersalens' inskriptioner fra 1585. Hertil kommer nordfløjens sale, paradetrappen i det østlige fløjkompleks, de bemalede lofter i det vestre fløjkompleks, østfløjens barokke rumforløb samt den generelle materialeholdning.

I Bjørnehusets ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til bygningens kvadratiske form, loggiaen med søjler, vinduesformen, stråtaget og tagrytteren. Hertil kommer den generelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Der anbefales en nedtagning af udestuen på det vestre sidefløjskompleks gårdside.

Der anbefales en nedtagning af udestuen på det vestre sidefløjskompleks vestlige side.

Der anbefales en istandsættelse af den vestlige havesides murværk.